

УДК 339.9(477)(075)
DOI [https://doi.org/10.32837/ryuv.v2i4\(29\).459](https://doi.org/10.32837/ryuv.v2i4(29).459)

О. Г. Стрельченко
orcid.org/0000-0002-5530-5739
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Національної академії внутрішніх справ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ ТА ЧОРНОГОРІЇ

Після оприлюднення Декларації про незалежність у Парламенті Республіки Чорногорія та після проведеного референдуму про незалежність уряд Республіки Чорногорія взяв на себе повноваження щодо визначення та проведення зовнішньої економічної політики Чорногорії як предмета міжнародного права та суверенної держави. Реалізація цієї конституційної відповідальності Уряду покладалася на Міністерство закордонних справ, яке отримало завдання визначити зовнішньополітичні пріоритети та заходи, необхідні для їх виконання. Ця діяльність проводиться у тісній співпраці з іншими органами публічної адміністрації Чорногорії – Президентом, спікером Парламенту, іншими уповноваженими суб'єктами.

Ставши новою державою на міжнародній арені, Чорногорія не змінила напрямів своєї зовнішньої політики. Крім того, постійність її зовнішньополітичних пріоритетів визначила та сформувала зовнішню політику країни сьогодні. Чорногорія вчасно визнала важливість добросусідських відносин та інтеграції як шляхів успішного розвитку. У цьому контексті Чорногорія як незалежна держава має можливість зміцнити свій міжнародний статус та активізувати й надалі зміцнювати відносини з найважливішими світовими країнами.

За географічним положенням та чисельністю Чорногорія є однією з найменших європейських держав. Вона визнана стабільною, демократичною та багатоетнічною країною, яка ділиться спільними цінностями із країнами свого близького оточення, а також з усім європейським континентом та демократичним світом. Чорногорія перебуває на перехресті Сходу та Заходу, пов'язана зі своїми балканськими та середземноморськими сусідами, визнана фактором стабільності та частиною європейських та євроатлантичних інтеграційних процесів і належить до одного з найбільш динамічних регіонів з дуже яскравою перспективою у різних сферах господарювання, в тому числі й у сфері економічної взаємодії з Україною [1].

Це особливе становище та отримані від нього вигоди були інтегровані у чорногорську зовнішньоекономічну політику. Чорногорія узгоджує свою зовнішню політику зі стратегічними національними інтересами та інтересами своїх грома-

дян з належною повагою до процесів у регіоні, до контексту Європи та глобальних перспектив.

Отже, уряд визначає такі зовнішньополітичні пріоритети Чорногорії: 1) інтеграцію до Європейського Союзу та Північноатлантичного альянсу (НАТО); 2) поліпшення та підтримку добросусідських відносин та регіональне співробітництво; 3) розвиток двостороннього та багатостороннього співробітництва тощо [1].

Основні пріоритети щодо зовнішньоекономічної політики Чорногорії у зовнішньополітичних напрямках взаємно пов'язані та взаємодоповнюють один одного.

Встановлюючи та виконуючи свої пріоритети у відносинах із зарубіжними країнами, в тому числі й з Україною, Чорногорія продовжуватиме інтеграцію до європейських та євроатлантичних структур та всіх регіональних ініціатив, контролюватиме глобальні тенденції та прагнутиме приєднати їх до своїх інтересів та можливостей, розвиватиме добрі стосунки з сусідами, встановлюватиме та підтримуватиме добрі стосунки з найрозвиненішими країнами світу, буде повністю виконувати взяті на себе міжнародні зобов'язання, а також зобов'язання щодо міжнародної економічної взаємодії України та Чорногорії тощо [1].

Чорногорія належить до типу країн з перехідною економікою. Держава відходить від наслідків югославських воєн, промислового спаду, викликаного розпадом Югославії та економічними санкціями ООН. За останні три десятиліття основною галуззю економіки Чорногорії став туризм, до якого активно долучається й Україна.

Інтеграція в Європейський Союз є стратегічною метою Чорногорії. Цей процес залишатиметься у центрі уваги зовнішньої економічної політики Чорногорії у майбутньому, оскільки це є найважливішим завданням у зовнішньому та внутрішньому плані.

Отже, Євроінтеграційні процеси, які відбуваються у Чорногорії, зумовлюють актуальність дослідження нормативно-правового регулювання міжнародної економічної взаємодії України та Чорногорії. Метою даної статті є ґрунтовне дослідження нормативно-правового регулювання міжнародної економічної взаємодії цих країн.

Саме у своїй новій конституційній спроможності як демократична та відкрита держава Чорногорія продовжує розвивати політичні, економічні та інші відносини з провідними країнами світу, а інтенсивність таких відносин відповідає національним та загальним інтересам Чорногорії [1].

Зауважимо, що сьогодні Чорногорія визнана 176 країнами та встановила дипломатичні відносини із ними. При цьому відкрито значну кількість посольств, за допомогою яких та з метою сприяння розвитку добрих відносин та зміцненню політичного, безпекового, економічного, наукового та культурного співробітництва Чорногорія розвиває свою дипломатично-консульську мережу по всьому світу. Особливо важливо розвивати економічні відносини та співробітництво через економічний вимір дипломатії.

Зміцнення двосторонніх відносин у всіх аспектах сприятиме більш змістовному, багатшому та динамічнішому спілкуванню із українською діаспорою. У контексті зміцнення двосторонніх відносин Чорногорія налагодила відносини з країнами Європи та ЄС, в результаті чого відбувається покращення відносин та співпраці із найвпливовішими країнами ЄС, такими як Німеччина, Великобританія, Франція, Італія, а також із вирішальними партнерами в міжнародних організаціях та іншими учасниками міжнародної політичної арени. Зазначена міжнародна взаємодія, в тому числі й економічна, є важливим фактором для досягнення зовнішньоекономічних цілей Чорногорії та її внутрішнього розвитку. Загальна співпраця із цими країнами шляхом постійних двосторонніх контактів, європейської та євроатлантичної інтеграції сприятиме економічному та демократичному прогресу Чорногорії та активізуватиме інтеграційні зусилля України на міжнародній арені щодо економічної взаємодії України та Чорногорії.

Крім них, Чорногорія підтримує чудові відносини з іншими країнами Європи. Особливе значення приділяється кращим відносинам із центральноевропейськими країнами – Польщею, Чехією, Словаччиною – та країнами Балтії й Скандинавії. Розвиток відносин у політичній, економічній та культурній сферах буде щоденним завданням двосторонніх відносин з кожною з цих країн.

З малими європейськими країнами (Ісландія, Кіпр, Мальта, Андорра, Люксембург, Ліхтенштейн, Монако та Сан-Марино) Чорногорія має особливі відносини, засновані на обміні досвідом щодо успіху малих та гнучких адміністрацій.

Основними національними нормативно-правовими актами у сфері міжнародної економічної взаємодії України та Чорногорії є:

– Конституція Чорногорії;

– закони Чорногорії «Про іноземні інвестиції» [2] і «Про зовнішню торгівлю» [3].

Норми, що регулюють відносини у сфері міжнародної економічної взаємодії України та Чорногорії, містяться також у ряді інших законів та підзаконних нормативно-правових актів, які складають систему зовнішньоекономічного та інвестиційного законодавства Чорногорії.

Необхідно зауважити, що з метою врегулювання міжнародної економічної взаємодії України та Чорногорії діють нормативно-правові акти Чорногорії та України, зокрема у вигляді угод в економічній сфері, які створюють сприятливі умови для активізації міжнародних економічних відносин. Це такі нормативно-правові норми:

1) Угода між Урядом України і Союзним Урядом Союзної Республіки Югославія про торгівлю та економічне співробітництво від 01 серпня 1995 року;

2) Угода між Україною та Чорногорією про вільну торгівлю від 18 листопада 2011 року;

3) Угода про асоціацію та стабілізацію між Чорногорією та ЄС;

4) Договір між Кабінетом Міністрів України та Союзним Урядом Союзної Республіки Югославія про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи і капітал від 22 березня 2001 року;

5) Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чорногорії про взаємну допомогу у митних справах від 17 червня 2009 року;

6) Угода про співробітництво між Федерацією роботодавців України та Федерацією роботодавців Чорногорії від 16 жовтня 2010 року;

7) Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чорногорії про авіаційне сполучення від 09 грудня 2011 року;

8) Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чорногорії про співробітництво в галузі туризму від 09 грудня 2011 року;

9) Угода про співробітництво між Торгово-промисловою палатою України та Торгово-промисловою палатою Чорногорії від 19 жовтня 2010 року;

10) Угода між Українським національним комітетом Міжнародної торгової палати та Торгово-промисловою палатою Чорногорії про співробітництво та сприяння міжнародній торгівлі від 2013 р.

Проаналізуємо декілька міжнародних нормативно-правових актів міжнародної економічної взаємодії України та Чорногорії.

Так, Конституція Чорногорії визначає особливості міжнародних економічних відносин з іншими державами та іноземними організаціями. Ст. 15 Конституції Чорногорії визначає, що Чорногорія співпрацює і розвиває дружні відносини з іншими державами, регіональними та міжнародними організаціями на основі принципів і норм міжнародного права. Чорногорія може приєднуватися

до міжнародних організацій. Рішення про порядок вступу до Європейського Союзу приймає Парламент. Чорногорія не вступає в союзи з іншими державами, в яких вона втрачає свою незалежність і повну міжнародну правосуб'єктність [4, с. 42].

До повноважень Парламенту Чорногорії у сфері міжнародної економічної взаємодії України та Чорногорії належать такі: прийняття Конституції, законів, інших нормативно-правових актів; прийняття національної стратегії безпеки та оборонної стратегії; затвердження Плану розвитку Чорногорії; затвердження міжнародних договорів; здійснення інших повноважень, передбачених Конституцією Чорногорії [4, с. 42].

Водночас Основний Закон Чорногорії визначає державний устрій, державні символи, встановлює статус столиці і головного міста Чорногорії, визначає державну мову, відносини державизрелігієютаіншимикраїнами,втомучислі й з Україною. Конституція визначає права і свободи громадянина, встановлює рівність усіх перед законами, недоторканність особи, право на справедливий суд тощо. Також у ній передбачено права та обов'язки депутатів та президента, визначено адміністративно-правовий статус вищого законодавчого та виконавчого органу влади, який називається Скупщина, а також порядок проведення зборів зазначеного суб'єкта.

Що стосується досліджуваного нами питання з приводу міжнародної економічної взаємодії Чорногорії з іншими країнами, то ч. 4 Конституції Чорногорії декларує єдиний економічний простір Чорногорії, зобов'язання сплати податків у цій сфері, визначає адміністративно-правовий статус Центрального банку та Державної ревізорської установи як суб'єктів міжнародної економічної взаємодії [5]. У Чорногорії жоден указ Президента чи будь-який інший нормативно-правовий акт не може протидіяти їй.

Повноваженнями Президента Чорногорії у сфері зовнішніх відносин є такі, за допомогою яких він представляє Чорногорію безпосередньо в країні і за кордоном, призначає і відкликає послів та глав інших дипломатичних місій Чорногорії за кордоном за пропозицією уряду і після отримання висновку парламентського комітету, відповідального за міжнародні відносини, приймає вірчі грамоти та інші офіційні документи від іноземних дипломатів, виконує інші повноваження, передбачені Конституцією або законом (ст. 95 Конституції Чорногорії) [5].

Уряд Чорногорії у сфері зовнішніх відносин здійснює управління внутрішньою і зовнішньою політикою Чорногорії, підписує міжнародні договори, розробляє стратегію національної безпеки і стратегію оборони, приймає рішення про визнання держав і встановлення дипломатичних і консульських відносин з іншими державами, пропонує

кандидатури послів і керівників дипломатичних представництв Чорногорії за кордоном, виконує інші повноваження, передбачені Конституцією або законом (ст. 100 Конституції Чорногорії).

Необхідно відзначити, що невід'ємною частиною міжнародної економічної взаємодії Чорногорії є ратифіковані та опубліковані міжнародні договори і загальноприйняті норми міжнародного права.

В Угоді між Україною та Чорногорією про вільну торгівлю від 18 листопада 2011 року ідеться про те, що Уряд України та Уряд Чорногорії прагнуть розвивати та посилювати дружні стосунки, особливо у сферах економічного співробітництва і торгівлі (з метою здійснення внеску в прогрес економічного співробітництва та збільшення обсягу двосторонньої торгівлі), а також підтверджують свій намір брати активну участь у розширенні взаємних торговельно-економічних відносин і сприяти такому розширенню; ураховують досвід, здобутий шляхом співробітництва між сторонами цієї угоди, а також між ними та їхніми головними торговельними партнерами, проголошують готовність вживати заходів для забезпечення гармонійного розвитку торгівлі, а також для розширення та диверсифікації їхнього співробітництва в галузях, які становлять взаємний інтерес, включаючи сфери, не охоплені цією угодою про вільну торгівлю, щоб тим самим створити фундамент та сприятливе середовище на основі рівноправності, балансу прав та обов'язків і відсутності дискримінації, посиляючись на взаємну зацікавленість у постійному зміцненні багатосторонньої торговельної системи і враховуючи, що право Світової організації торгівлі (далі – СОТ) є основою для їхньої зовнішньоторговельної політики. Уряд України та Уряд Чорногорії прийняли рішення викласти з метою досягнення цих цілей положення, спрямовані на поступове скасування перешкод для взаємної торгівлі відповідно до права СОТ, зокрема тих, що стосуються утворення зон вільної торгівлі [6].

У зазначеній Угоді сформульовані основоположні цілі міжнародної економічної взаємодії Чорногорії та України, якими є такі: а) розвиток та розширення економічного співробітництва, а також підвищення рівня життя народів обох країн; б) усунення перешкод та обмежень в торгівлі товарами та лібералізація торгівлі послугами; в) сприяння через розвиток взаємної торгівлі гармонійному розвитку економічних відносин між Сторонами; г) сприяння гармонійному розвитку та розширенню світової торгівлі шляхом подолання бар'єрів у торгівлі; г) сприяння торгівлі та співпраці між Сторонами на ринках третіх країн тощо.

Необхідно констатувати те, що у 2019 р. Україна імпортувала з Чорногорії фармацевтичну продукцію, порох і вибухові речовини. У імпорті послуг переважали послуги, пов'язані з подорожами [7].

До чинників, які негативно впливають на розвиток торгівлі між Україною та Чорногорією, слід віднести такі: відсутність прямого авіасполучення між Україною та Чорногорією; недооцінку українським бізнесом потенційних можливостей ринку Чорногорії для українських товарів; неучасть українських підприємств у виставках в країні.

До позитивних чинників належать такі: розвинута договірно-правова база торговельно-економічних відносин між двома країнами; членство Чорногорії у міжнародних і регіональних економічних форматах, зокрема СЕФТА; з 2010 р. діє *Угода про асоціацію та стабілізацію між Чорногорією та ЄС* [8], яка також включає зону вільної торгівлі. Варто також враховувати той факт, що Чорногорія вважається наступним потенційним членом ЄС. З огляду на особливості Чорногорії, зокрема малий обсяг ринку (населення 620 тис. осіб), перспективним вважається розвиток співпраці між представниками малого та середнього бізнесу, зокрема в аграрному секторі.

Вважається актуальним також відновлення роботи українсько-чорногорської робочої групи з питань туризму. Згаданий орган сформовано на підставі *Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чорногорії про співробітництво у галузі туризму* від 2011 року. Аналіз звернень чорногорських ділових кіл до Посольства свідчить про зацікавленість у нарощуванні імпорту українських меблів. Має перспективи чорногорський ринок продуктів харчування з урахуванням кількості іноземних туристів, потік яких щороку зростає. Чорногорія щороку імпортує продукти харчування на суму понад 440 млн євро переважно з країн Західнобалканського регіону. Водночас з огляду на конкурентоздатність української харчової промисловості чорногорський ринок міг би бути цікавим українським експортерам у згаданій галузі. Серед перспективних видів товарів можуть бути такі: енергетичне обладнання для потреб гідроенергетики та виробництва відновлюваних джерел енергії; транспортні засоби (автобуси); автомобільні крани; харчові продукти (зокрема, зерно та борошно, молоко та м'ясо); мінеральні продукти; фармацевтичні вироби; одяг та взуття тощо. Перспективний напрям співробітництва становить спільна реалізація інвестиційних проєктів в енергетичній, будівельній та туристичній галузях, виробництві харчових продуктів, модернізації залізниць та її рухомого складу, розвитку дорожньої інфраструктури тощо [7].

Результати здійсненого дослідження міжнародної економічної взаємодії України та Чорногорії дають можливість зробити такі висновки: по-перше, пріоритети міжнародної політики Чорногорії в цілому є досить довгостроковими, але вони відображають реальні можливості Чорногорії як незалежної держави та її потребу знай-

ти своє стратегічне місце на міжнародній арені; по-друге, в країні створені відповідні адміністративно-правові механізми міжнародної економічної інтеграції як видової частини економічної взаємодії; по-третє, успіхи щодо міжнародної зовнішньоекономічної політики та міжнародної економічної взаємодії України та Чорногорії залежать від якості та темпів проведення внутрішніх реформ як в Україні, так і у Чорногорії; по-четверте, реалізація міжнародних зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних пріоритетів має бути основоположним завданням як для урядів обох країн, так і для інших суб'єктів публічного адміністрування, а також для суспільства загалом.

Література

1. Зовнішня політика Міністерства закордонних справ Чорногорії. URL: <http://www.mvpei.gov.me/en/ministry/Foreign-Policy>.
2. Foreign investment laws. URL: http://mipa.co.me/dcs/THE_FOREIGN_INVESTMENT_LAW.pdf.
3. Foreign trade laws. URL: <http://mipa.co.me/dcs/FOREIGN%20TRADE%20LAW.pdf>.
4. Милович П. Адміністративно-правові засади міжнародної економічної інтеграції Республіки Чорногорія.
5. Конституція Республіки Чорногорія. URL: www.skupstina.me/images/documents/constitution-of-montenegro.pdf.
6. Про ратифікацію Угоди про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Чорногорії : Закон України від 18 листопада 2011 року // *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013. № 47. Ст. 654. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/892_008.
7. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Чорногорією (інформаційна довідка). URL: <https://cci.vn.ua/wp-content/uploads/2019/09/UKR-MONTENEGRO>.
8. Угода про стабілізацію та асоціацію між Європейськими співтовариствами та їх державами-членами, з одного боку, і Республікою Чорногорія, з іншого боку. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

Анотація

Стрельченко О. Г. Нормативно-правове регулювання міжнародної економічної взаємодії України та Чорногорії. – Стаття.

У статті здійснено ґрунтовне дослідження міжнародних нормативно-правових актів, якими врегульовано міжнародну економічну взаємодію України та Чорногорії. Встановлюючи та реалізуючи власні пріоритети у відносинах із зарубіжними країнами, в тому числі й з Україною, Чорногорія впроваджує інтеграцію до європейських та євроатлантичних структур та всіх регіональних ініціатив, контролює глобальні тенденції та прагне приєднати їх до своїх інтересів та можливостей, розвиває належні стосунки із сусідніми країнами, встановлює та підтримує доброзичливі стосунки із найрозвиненішими країнами світу, бере на себе міжнародні зобов'язання повністю втілювати у життя міжнародну економічну взаємодію України та Чорногорії тощо. Автором проаналізовано низку міжнародних та вітчизняних нормативних актів, які забезпечують та врегульовують міжнародну економічну взаємодію України та Чорногорії. Основними з них є такі акти: Конституція Чорногорії, закони Чорногорії

«Про іноземні інвестиції», «Про зовнішню торгівлю», Угода між Урядом України і Союзним Урядом Союзної Республіки Югославія про торгівлю та економічне співробітництво, Угода між Україною та Чорногорією про вільну торгівлю, Угода про асоціацію та стабілізацію між Чорногорією та ЄС, Договір між Кабінетом Міністрів України та Союзним Урядом Союзної Республіки Югославія про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи і капітал, Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чорногорії про взаємну допомогу у митних справах, Угода про співробітництво між Федерацією роботодавців України та Федерацією роботодавців Чорногорії.

Визначено, що норми, які регулюють відносини у сфері міжнародної економічної взаємодії України та Чорногорії, містяться також у ряді інших законів та підзаконних нормативно-правових актів, які складають систему зовнішньоекономічного та інвестиційного законодавства Чорногорії.

Ключові слова: взаємодія, міжнародна економічна взаємодія, Чорногорія, Україна, нормативно-правові акти, міжнародні акти, угода, договір.

Summary

Strelchenko O. G. Legal regulation of international economic cooperation between Ukraine and Montenegro. – Article.

The article is a thorough study of international legal acts that regulate the international economic cooperation between Ukraine and Montenegro. By establishing and implementing its own priorities in relations with foreign countries, including Ukraine, Montenegro implements integration into European and Euro-Atlantic structures and all regional initiatives, monitors global trends and seeks to integrate them into its interests and capabilities; develops good relations with neighboring countries;

develops and maintains friendly relations with the most developed countries of the world; and has undertaken international commitments to fully implement the international economic cooperation of Ukraine and Montenegro and the like. The author analyzes a number of international and national normative acts that ensure and regulate the international economic cooperation of Ukraine and Montenegro. The main ones are: the Constitution of Montenegro; Laws of Montenegro: On Foreign Investments; “On Foreign Trade”; Agreement between the Government of Ukraine and the Federal Government of the Federal Republic of Yugoslavia on Trade and Economic Cooperation; Free Trade Agreement between Ukraine and Montenegro; Association and Stabilization Agreement between Montenegro and the EU; Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Federal Government of the Federal Republic of Yugoslavia on the avoidance of double taxation in respect of taxes on income and capital; Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of Montenegro on mutual assistance in customs matters; Cooperation Agreement between the Federation of Employers of Ukraine and the Federation of Employers of Montenegro; Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of Montenegro on aviation communications; Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of Montenegro on cooperation in the field of tourism.

It is determined that the rules governing relations in the sphere of international economic cooperation of Ukraine and Montenegro are also contained in a number of other laws and by-laws that form the system of foreign economic and investment legislation of Montenegro.

Key words: interaction, international economic interaction, Montenegro, Ukraine, regulatory acts, international acts, agreement, treaty.